

Projecte de l'estudi històric i arqueològic per la
rehabilitació del Santuari de la Mare de Déu del Montgoi

Vilaverd. Conca de Barberà

Redacció del projecte

Cristina Belmonte

BELMONTE
SANTISTEBAN
CRISTINA -
45484441D

Firmado digitalmente por
BELMONTE SANTISTEBAN
CRISTINA - 45484441D
Fecha: 2024.02.27
01:18:38 +01'00'

Índex

1. Motivació de la intervenció	1
2. Situació i ubicació exacte	3
3. Antecedents històrics i arqueològics	4
4. Actuació proposada i metodologia	9
5. Calendari d'actuació i equip	13
6. Pressupost detallat	14
7. Bibliografia	15

Annexes

Planimetria

1. Motivació i objectius de la intervenció

Entre el patrimoni cultural del municipi de Vilaverd, en destaca el Santuari de la Mare de Déu del Montgoi, declarat **BCIL** amb nº de registre 5281-I amb aprovació definitiva de la comissió d'urbanisme del 21/06/2004, Així mateix té el nº 13220 de l'Inventari de Patrimoni arquitectònic de la Generalitat de Catalunya.

El conjunt se situa sobre un turó a ponent del nucli urbà, i està compostat per l'església i la casa del guarda, que s'hi adossa per la banda oest. Es troba envoltat de vegetació una zona d'ús lúdic on hi ha diversos bancs i taules de fusta i també unes barbacoes que actualment es troben clausurades.

L'Ajuntament vol reconvertir i recuperar aquest espai i els seus edificis per donar-hi un ús que reverteixi a la ciutadania. La idea és transformar la casa del guarda en un refugi, amb tots equipaments necessaris per la prestació dels serveis d'allotjament i hostaleria. D'aquesta manera es donaria ús a l'edifici actualment molt degradat i es posaria en valor tot el conjunt, permetent endegar progressivament la consolidació de l'església amenaçada per uns problemes estructurals greus. És un projecte a llarg termini en el que es vol començar a treballar de forma immediata amb l'objectiu de socialitzar amb seguretat i qualitat un espai lúdic important del municipi.

Urbanísticament i segons el planejament actual, la zona incloent els edificis, té una classificació de SU (sòl urbà consolidat) amb una qualificació V sistemes d'espais lliures. És a dir correspon a una zona verda, el que en limita l'edificació. És per això que en primer lloc l'Ajuntament vol realitzar una modificació del planejament, qualificant el Santuari com Equipament Municipal el que els permetria fer-hi obres, i transformar la casa del guarda en un refugi i/o alberg, tal i com ja hem apuntat. La resta de l'espai quedaria com a zona verda.

En aquest context i abans d'endegar el procediment de modificació del planejament és fa necessari conèixer en profunditat el conjunt, no només la casa del guarda, sinó tot el recinte. Mai s'ha realitzat una intervenció arqueològica ni estudi documental i per tant es té molt poc coneixement sobre la seva història.

En base als antecedents exposats més amunt, la present proposta d'actuació va encaminada a endegar la recerca del conjunt del Santuari. Els resultats d'aquests treballs han de completar, i per tant s'inclouran, al projecte de modificació del planejament. Així mateix disposar d'un coneixement de l'edifici més aprofundit, és molt important per definir els criteris d'actuació en matèria de patrimoni dels futurs projectes de rehabilitació de la casa del Guarda i de consolidació i restauració de l'església.

L'actual proposta inclou l'estudi històric i documental de l'edifici en base a quatre accions principals:

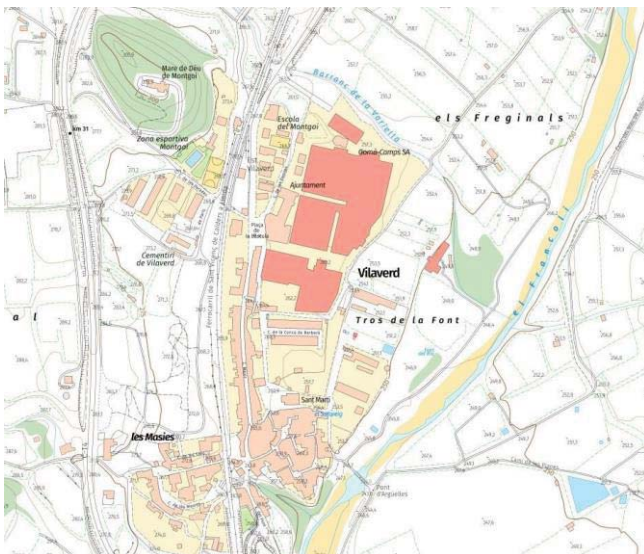
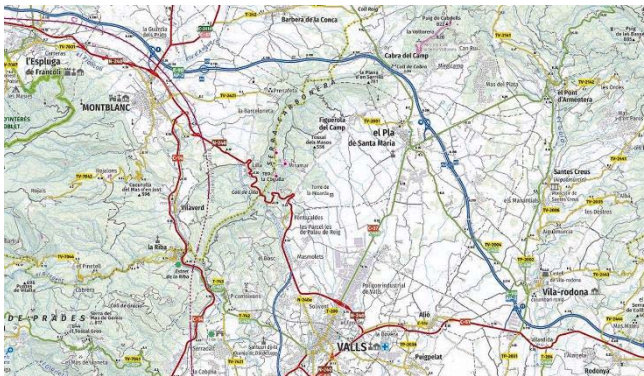
- Estudi històric i buidat documental
- Realització de diversos sondatges verticals tant a la casa del guarda com al santuari. L'objectiu és documentar les característiques morfològiques dels paraments i les seves relacions físiques per establir l'evolució crono-constructiva.
- Realització de sondatges al subsòl tant a l'interior de l'espai obert de la casa del guarda com a l'exterior. L'objectiu és determinar si es conserven restes arqueològiques amagades al subsòl, com per exemple una possible necròpoli associada a l'església.
- Documentació gràfica de l'edifici, amb topografia i alçats fotogramètrics.

2. Ubicació i situació exacta

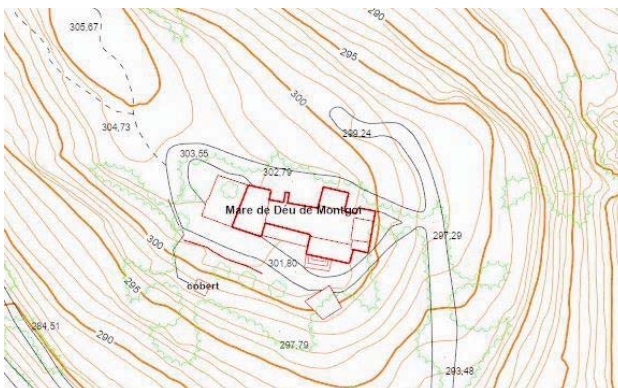
El Santuari del Montgoi de Vilaverd es situa en un petit turó al nord oest del nucli urbà. S'hi accedeix per un camí asfaltat que mena a la dreta del carrer camí de l'església.

L'àrea a intervenir, al centre, té les següents coordenades UTM (en projecció ETR S89):

X= 347302; Y= 4577966; Z=300,9 m.s.n.m

Situació i ortoimatges del Santuari de la Mare de Déu del Montgoi. Font: ICGC

3. Antecedents històrics i arqueològics

Com ja hem esmentat mai s'ha fet una intervenció arqueològica a l'edifici, amb el que es té molt poc coneixement sobre ell. La informació que es disposa correspon a la recollida a la fitxa de l'inventari de Patrimoni arquitectònic i a la del catàleg de béns patrimonials del POUM.

Vista aèria del conjunt.
Font: Pobles de Catalunya.

En elles s'indica que el culte en aquest indret està documentat del segle XIII, en concret de l'any 1214, malgrat que l'edifici actual és del segle XV, amb diverses modificacions en els segles posteriors fins al segle XVIII.

S'hi accedeix per dues portes situades ambdues en el seu costat meridional, una en els peus de la nau i l'altre en el braç del creuer. Son portes rematades amb arc de mig punt definides per blocs de pedra ben treballada als brancals. L'edifici té planta de creu llatina i la coberta amb voltes de canó, construïdes amb guix, mentre que al creuer són d'aresta amb els nervis de pedra.

Darrere l'altar hi ha el cambril, on es venera la imatge de la verge, còpia de l'existent abans de 1936, talla de fusta d'uns 80 cm, probablement del segle XVI. Al temple hi havia un retaule renaixentista de l'any 1520 que fou substituït el 1729 per un de nou. També s'hi conservava una imatge d'alabastre antiga que es troba dipositada al Museu Diocesà de Tarragona.

Al damunt de la porta hi ha sengles ulls de bou i sobre el mur meridional de la nau, un campanar d'espadanya molt senzill.

Vista del Santuari des de diferents angles.

Sota la capella es documenta una mena de cripta que s'utilitzava com a magatzem de gra. Durant els anys 80-90 del segle XX es va dur a terme una obra de recuperació d'aquest espai, per fer-lo visitable, i es va rebaixar el terra del davant per poder crear l'accés. Es va buidar el sediment acumulat a l'interior de la cripta i es van trobar, fixades a la paret, argolles de ferro per retenir presoners, , segons les informacions de l'agutzil municipal.

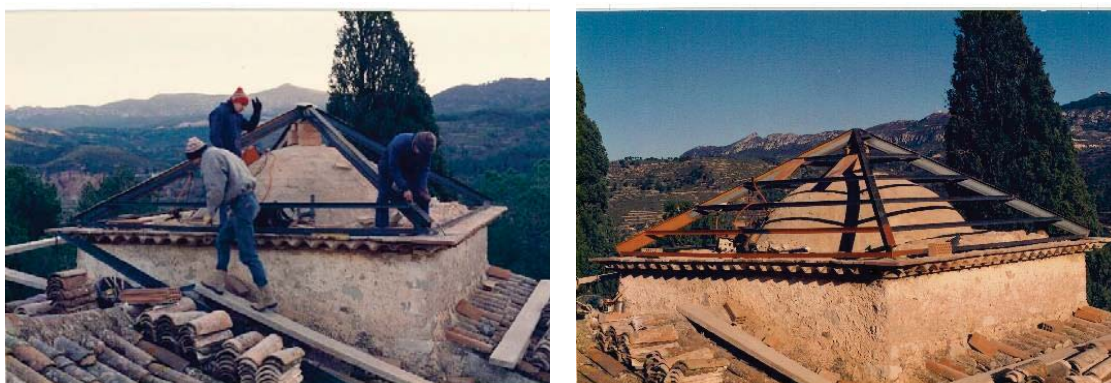
L'espai es troba en bon estat amb el parament rejuntat amb ciment, el que en algun cas dificulta la lectura dels paraments.

L'edifici també ha sofert altres obres en època recent en destaca la substitució de la coberta evitant així la seva ensulsiada i intentant aturar la degradació del temple. Actualment l'edifici presenta evidents problemes estructurals entre els que destaca una

gran esquadra que recorre de punta a punta de nau evidenciant que l'edifici s'està obrint cap els laterals.

Vista de l'espai de la cripta rejuntat.

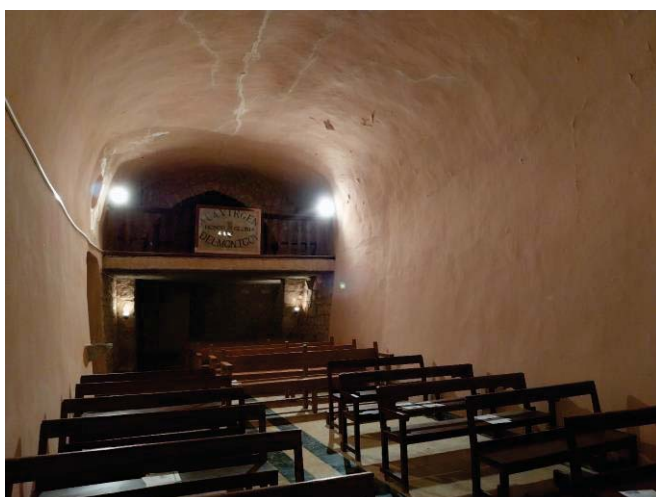
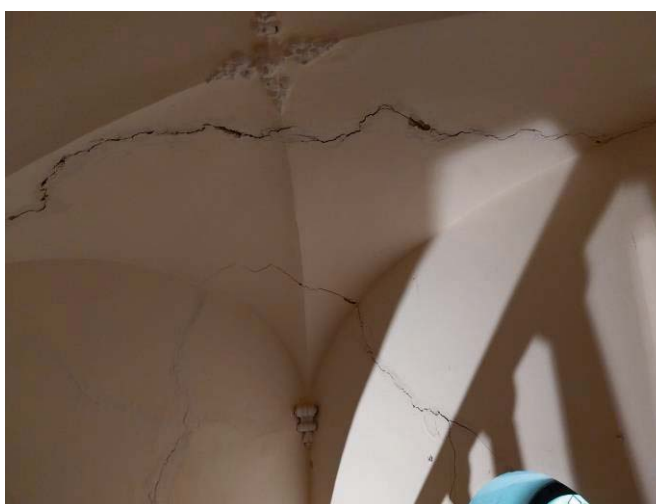
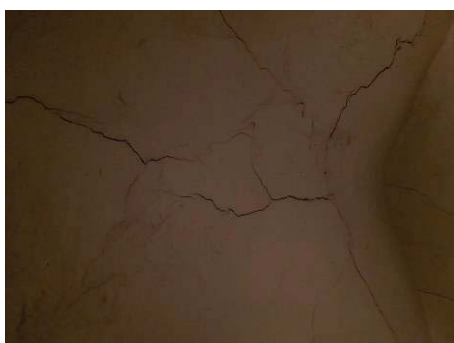

Detall dels treballs de substitució de la coberta. Font: Ajuntament de Vilaverd

Al peu de la construcció, per la banda oest, hi ha una casa adossada, la casa del guarda, probablement del mateix temps en què es construí l'ampliació de la capçalera on es troba el cambril, que per la seva forma podria tractar-se d'un afegit del segle XVIII. Correspon a una construcció de planta rectangular amb plana baixa i pis, amb coberta a dues aigües. A ponent s'hi adossa un tancat fet amb un mur perimetral de maçoneria que defineix també un perímetre rectangular.

A la imatge superior esquerra vista des de l'est de la casa del guarda. A la dreta i de dalt a baix: La casa del guarda des de l'oest, l'espai obert i façana oest d'aquest mateix edifici.

Detall de les esquerdes i problemes estructurals de l'edifici.

4. Actuació proposada i metodologia

Com ja hem esmentat més amunt la proposta de planejament urbanístic per transformar el Santuari de la Mare de Déu del Montgoi de zona verda en equipament municipal, ha d'anar subjecte, com no pot ser d'un altre manera, d'un estudi històric i documental de l'edifici.

Tot i que un cop assolida la modificació de planejament la prioritat de l'Ajuntament és la rehabilitació de la casa del guarda com a refugi, l'actuació que plantegem no es centra únicament en aquest edificació sinó que es fa extensiva a tot el Santuari. Els treballs a desenvolupar s'articulen en quatre accions que comptaran amb una part de treball de camp, un de recerca documental i un altre de treball de gabinet.

a) Treball de camp

Aquest capítol inclou totes les tasques realitzades físicament als edificis amb l'objectiu d'obtenir la major informació possible per completar l'estudi.

Estudis de paraments: Es procedirà a la realització de diversos sondatges verticals tant a la casa del guarda com al santuari. L'objectiu és documentar les característiques morfològiques dels paraments i les seves relacions físiques per establir l'evolució crono-constructiva. Els resultats es complementaran amb els obtinguts a l'estudi històric i documental.

Per l'estudi de paraments es realitzaran un seguit de sondatges verticals, tant als murs de la casa del guarda com a l'església. Els sondejos verticals –repicats- es faran en aquells punts on l'aparell constructiu està ocult per l'enlluït pertinent, o directament la neteja dels paraments, en aquells llocs on l'enlluït ja hagi caigut total o parcialment.

En principi els repicats es faran en forma de franges horitzontals, verticals, o bé de petits sondejos o finestres, situats a diverses alçades, es a dir planta baixa i pis de la casa del guarda i nau i cor i volta de l'església. En la mesura del possible a l'església dins l'àmbit de la nau es proposa fer dues línies de mostreig a diferent alçada, pel que serà necessari una petita bastida mòbil.

Es proposa inicialment fer una trentena de sondatges verticals d'uns de 0.60 x 0.60 m, tot i que les seves dimensions es poden veure ampliades i/o reduïdes en funció dels resultats.

L'obertura dels sondatges es proposa implament amb mitjans manuals (martell i escarpa) tanmateix i en cas que els arrebossats tinguin una consistència important no es descarta l'ús d'un petit martell pneumàtic.

Realització de sondatges al subsòl: Es proposa realitzar sondatges tant a l'interior de l'espai obert de la casa del guarda com a l'exterior. L'objectiu és determinar si es conserven restes arqueològiques amagades al subsòl, com per exemple una possible necròpoli associada a l'església.

En principi hi ha la previsió de fer quatre sondatges tres a l'interior de l'espai delimitat pel mur de maçoneria i un parell de menors dimensions a l'exterior per intentar acotar l'extensió de les possible restes que hi puguin aparèixer.

Les tasques es faran combinant els treballs mecànics i manuals. La idea es fer entrar una màquina de petit tonatge per a procedir a realitzar el rebaix dels nivells més superficial (capa vegetal i possibles nivells d'enderroc). A partir d'aquí les tasques continuaran de forma manual amb el suport de dos auxiliars d'arqueologia.

En cas d'aparèixer restes humanes tant articulades com desarticulades s'incorporarà un antropòleg a l'equip per procedir a l'estuc i excavació dels inhumats.

L'objectiu és assolir el subsòl geològic en tots els sondatges, de manera que es disposi de tota la seqüència estratigràfica. No es descarta en funció dels resultats estendre la realització dels sondatges al subsòl a altres punts de l'edifici.

Documentació gràfica: Abans d'iniciar els treballs és important dur a terme un aixecament planimètric de l'edifici ja que no se'n disposa de cap actualitzat en format digital.

L'objectiu es procedir a una presa de dades que sigui útil i efectiva per l'estudi

documental però també per la posterior proposta de rehabilitació.

Es procedirà a un aixecament amb làser escàner, per l'obtenció d'un núvol de punts de l'interior i exterior del conjunt del Santuari amb color (RGB). A continuació es procedirà a la generació d'ortomosaics (format jpg, a partir de les dades làser escàner): plantes, i alçats interiors i exteriors segons necessitat.

El núvol de punts de l'exterior es generaria a partir de tècniques fotogramètriques, a partir de les imatges capturades amb la càmera incorporada a un dron. Aquestes imatges permetran generar ortomosaics de l'exterior de l'església amb una mida de píxel de 2-3 mm de resolució.

Amb aquesta base planimètrica es treballarà sobre el terreny procedint a la interpretació i estudi de paraments. Finalment les dades quedaran representades en la planimetria arqueològica específica que s'entregarà amb la memòria final de resultats.

b) Estudi històric i documental

Es procedirà per part d'un historiador especialista al en la matèria al buidat d'arxius històrica i gràfics i a la recerca exhaustiva de notícies documentals que permetessin conèixer l'evolució històrica de l'edifici.

La informació obtinguda s'inclourà en la memòria final de resultats i les dades han de ser claus i ajudar a complementar la resta d'apartats de la proposta.

c) Treball de gabinet

Aquesta capítol inclou totes tots els treballs d'interpretació i redacció del conjunt de dades recuperades durant el treball de camp i buidat documental. Les tasques principals consistiran en:

Redacció de la memòria de l'estudi històric i arqueològic on es plasmarà tot el procés del treball de camp, descripcions, metodologies emprades en el registre arqueològic dels paraments etc.

El capítol de conclusions inclourà la interpretació evolutiva de l'edifici, posant especial èmfasi en aquells elements patrimonials rellevants de la seva història.

S'incorporarà un annex gràfic que estarà compostat per:

- Reportatge fotogràfic realitzat al llarg dels treballs
- Representació gràfica de la lectura dels paraments mitjançant alçats fotogramètrics i seccions del conjunt.
- Planta general amb la ubicació dels sondatges i resultats obtinguts així com totes les plantes parcials necessàries.
- Planta de les fases evolutives de l'edifici

Metodologia: Pel que fa a la metodologia d'excavació, les estructures, estrats i seran registrats mitjançant el mètode desenvolupat per E.C. Harris i A. Carandini, segons el qual seran identificats amb nombre correlatiu d'unitat estratigràfiques (UE), cadascuna de les quals tindrà una fitxa descriptiva individualitzada. Així mateix, s'haurà de dur a terme un registre gràfic de la intervenció, que inclourà tant planimetria com un reportatge fotogràfic exhaustiu dels treballs efectuats.

El material recuperats seran separats per UE, rentats, embossats i etiquetats amb les sigles corresponents. Les restes esquelètiques que es puguin recuperar es guardaran de forma individualitzada i seran tractades en base als criteris que marqui l'antropòloga.

La intervenció es durà a terme d'acord amb estableixi la resolució del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, fonamentada en el Decret 78/2002, de 5 de març, del reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic de Catalunya (DOGC 3594, de 13-05-2002).

Adequació i cobriment provisional: Un cop finalitzada la intervenció es procedirà al cobriment provisional amb geotèxtil del sondatges realitzats, abocant per sobre una capa de grava d'un mínim de 0.10 m de gruix. Per sobre s'estendrà la pròpia terra extreta de l'excavació.

5. Calendari d'actuació i equip

Els treballs es calcula que es podrien realitzar aproximadament en un termini de tres a cinc mesos durant el segon semestre de 2024.

L'equip estaria integrat pels següents professional:

- **Arqueòleg director:** Comptarà amb experiència contrastada en aquest tipus d'intervencions. Serà l'encarregat de realitzar tot el treball de camp i la interpretació gràfica.
- **Coordinador:** Encarregat de coordinar tots els treballs per garantir el bon funcionament i agilitat de les tasques. Treballarà amb l'arqueòleg director i l'historiador durant els treballs de redacció de l'estudi i la realització de la documentació gràfica..
- **Historiador:** Procedirà a fer tot l'estudi històric i documental en base als fons conservats als Arxius.
- **Auxiliars d'arqueologia:** Sobre el terreny es disposarà d'un equip de 2 auxiliars d'arqueologia per realitzar les tasques de repicat de paret i sondatges al subsòl. L'equip es podria ampliar en funció de les pròpies necessitats de la intervenció.
- **Antropòleg:** Encarregat d'estudiar les possibles restes humanes, articulades o desarticulades que puguin localitzar-se durant els treballs d'obertura dels sondatges.
- **Maquinista:** Professional que donarà suport a la obertura dels sondatges proposats al subsòl de la casa del guàrdia.

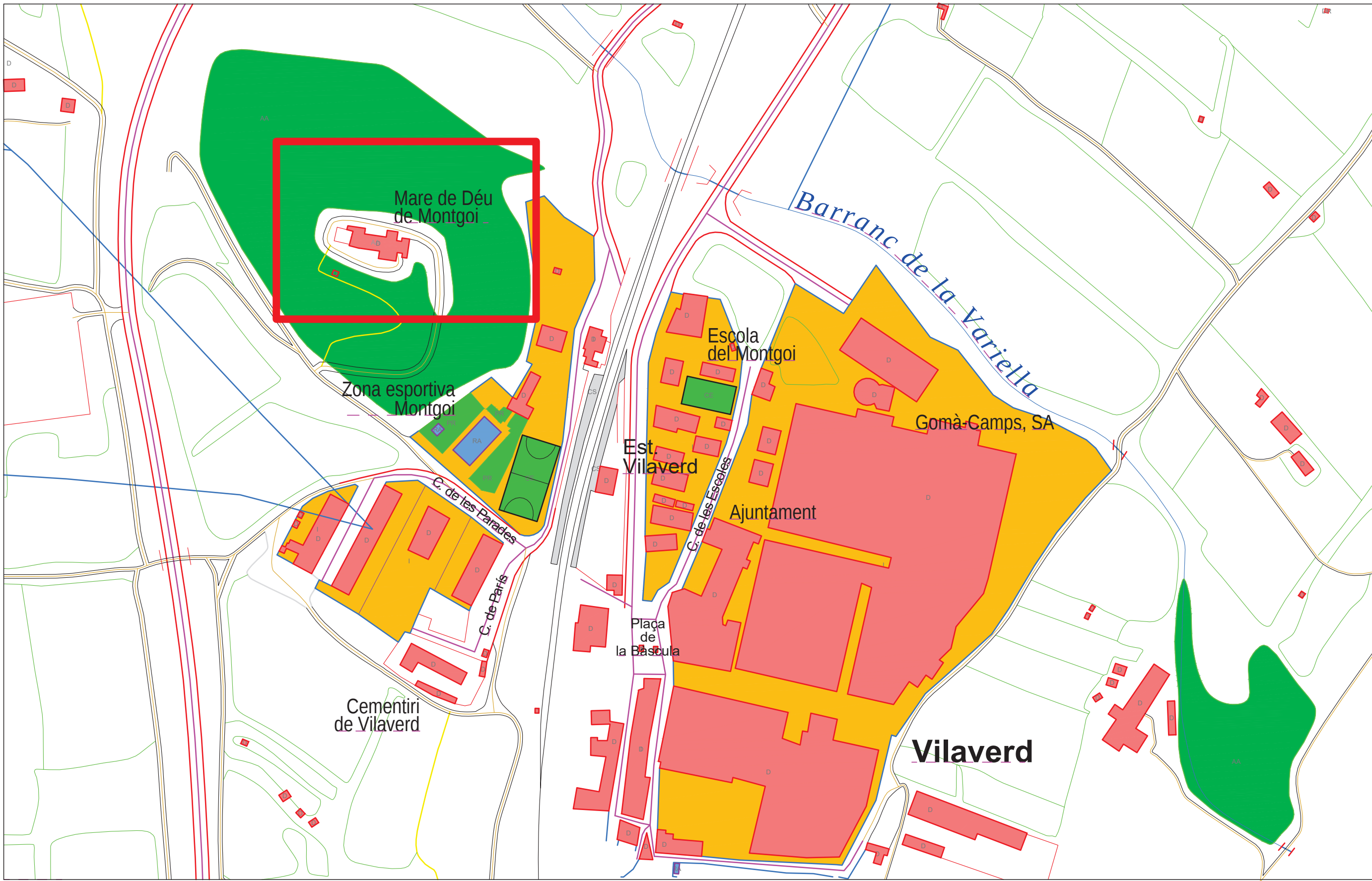
6. Pressupost detallats

Concepte	
Estudi històric i arqueològic per la rehabilitació del Santuari de la Mare de Déu del Montgoi.	
Desglossat dels conceptes	Import
Estudi històric i documental	
Buidat d'informació i redacció de l'estudi	5.900,00 €
Treball de camp	
3 jornades d'una maquina retroexcavadora de petit tonatge	1.320,00 €
Camió ploma pel transport de maquina i col·locació a l'espai obert	400,00 €
15 jornades d'arqueòleg director	3.360,00 €
5 jornades d'antropòleg	1.120,00 €
15 jornades de dos auxiliars d'arqueologia	5.040,00 €
Conservació i manteniment de les àrees excavades	
Material fungible i malla geotèxtil	600,00 €
Documentació gràfica i treball de gabinet	
Realització de la planimetria i alçats amb làser escàner i dron	5.100,00 €
Redacció de la memòria final de resultats incloent planimetria específica	3.500,00 €
Estudi antropològic d'un mínim de 6 individus	2.340,00 €
	Import Base 28.680,00 €
	21 % IVA 6.022,80 €
TOTAL	34.702,80 €

7. Bibliografia

Inventari del patrimoni Arquitectònic de Catalunya. Santuari de la Mare de Déu del Montgoi

Annexes

0m 50m

Promotor:

Dibuix:

Cristina Belmonte

Base topogràfica: ICGC

Projecte:

SANTUARI DE LA MARE DE DÉU DEL MONTGOI

Localització:

Vilaverd. Conca de Barberà

Plànol:

PLÀNOL DE SITUACIÓ

Autor del projecte:

Cristina Belmonte

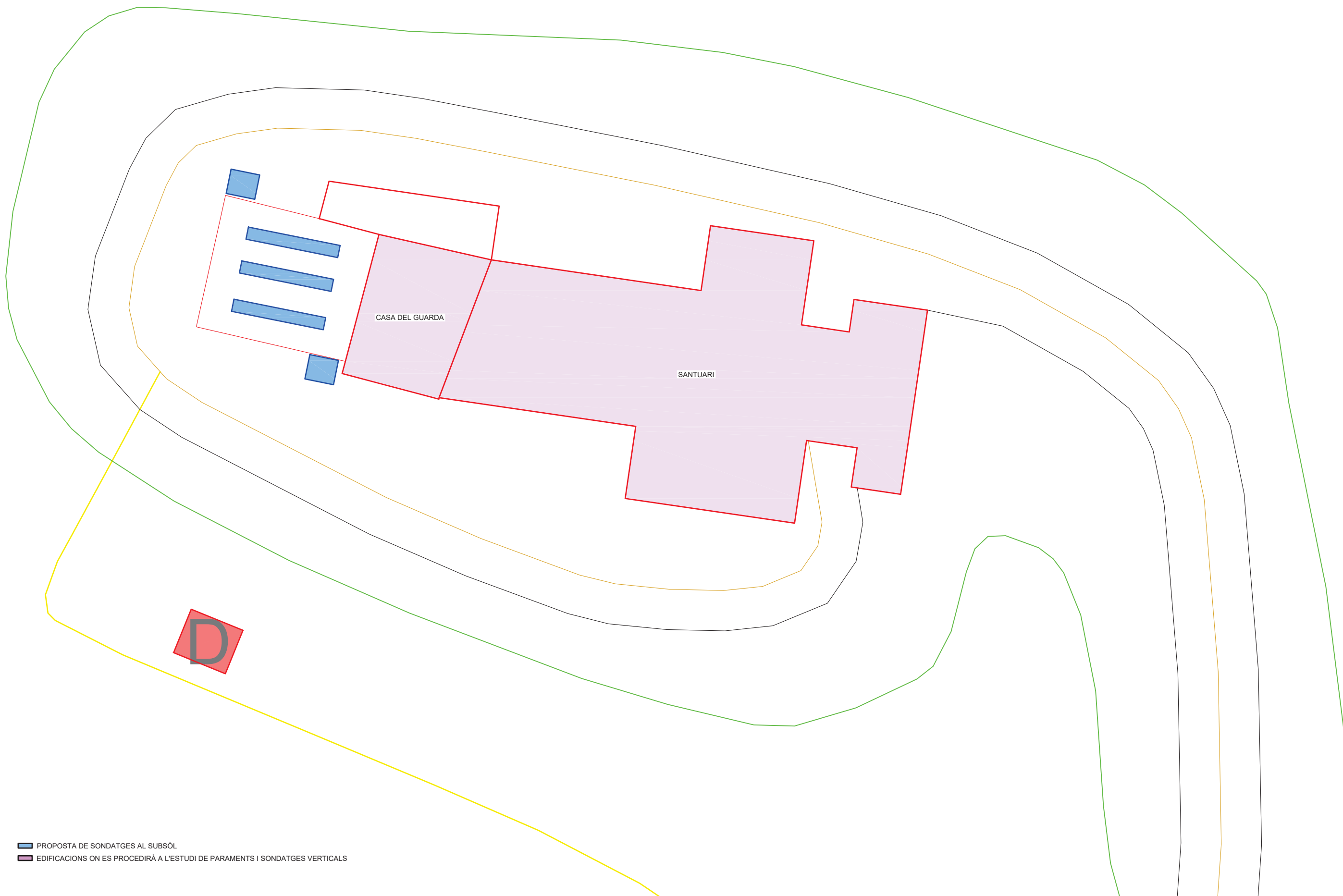
PLÀNOL

Escala

DIN-A3 = 1/2000

01

Febrer 2024

PROPOSTA DE SONDATGES AL SUBSÒL
EDIFICACIONS ON ES PROCEDIRÀ A L'ESTUDI DE PARAMENTS I SONDATGES VERTICALS

0m 5m

Promotor:

Dibuix:

Cristina Belmonte

Base topogràfica: ICGC

Projecte:

SANTUARI DE LA MARE DE DÉU DEL MONTOGI

Localització:

Vilaverd, Conca de Barberà

Plànol:

PROPOSTA D'ACTUACIONS

Autor del projecte:

Cristina Belmonte

PLÀNOL

Escala

DIN-A3 = 1/200

02

Febrer 2024